

СИНКРЕТИЗЪМ И МОДАЛНОСТ

Мариана Георгиева

Българска академия на науките

Резюме. Средоточието на технологията на изречението като продукт на нашето съзнание е синкретизъм. Този синкретизъм задължава всички компоненти, всички признаци да се възприемат и отчитат в тяхната комплексна взаимовръзка, а не в линейност. Синтезът между лексикалната семантика на *'казвам'* и граматиката на предикациите **Как се казваш?** и **Казвам се ...** извеждат параметрите на комуникацията като феномен: първо, говоренето, акт на артикулиране, на материализиране в език (*'казвам'*) и второ, въпрос като технология на познаването, на търсене на информация, но и като подтик към говорене (семантиката на *'казвам'*). Казването е концептът на комуникацията, на предикацията като неин логически прототип. Казването е говоренето. Модалността има две равнища – логическа и езиковосубектна, които трябва да се разграничават и да не се припокриват. Припокрива се терминът. Т.е. **модалността** има две степени – **интенционална** и **екстенционална**.

Ключови думи: синкретизъм; модалност; предикация; български език; лингводидактология

Дефинитивните признаци предикативност, модалност, интонация и граматическа оформеност представят същността на изречението. Затова е необходимо да се подчертае, че различната степен на изразеност на който и да е от тези признаци представя изречението по различен начин. Това не означава отстъп от равнопоставеността на който и да е пак от същите тези признаци. В случая имаме модификации на признаковата изразеност и на модерирането по тази причина. Т.е. модификациите на признаците на изречението са неговите инварианти. Подчертаването на съобщността и съвместността на дефинитивните признаци и на равнопоставеността им винаги при анализа на което и да е изречение е оправдано, защото изяснява както критериалната рамка на парадигмата, така и квалификационната номенклатура. И критериалната рамка, и квалификационната номенклатура на инвариантността ще представят вярната парадигма, истината за която предполага правилния подход в анализа със и по синтактични категории на изреченския синтаксис собствено – вътреконструкционно, по позиции и отношения.

Предвид на така представеното уточнение за възприемането ни на дефиницията на основната синтактична единица като признакова съобщност (съвместност) и равнопоставеност (равнозначност) е недопустимо вместването на който и да е от признаците като класификационен маркер, когато се прави класификация на изречението на основата на определен друг признак. Преплитането на признаци е рушене на квалификационната характеристика, а не обогатяване, още по-малко – прецизиране. Не е и изчерпателност някаква, защото наслагването е заличаване или неутрализиране. Недопустимо е на пример да се прави класификация по цел на изказване и в анализа на въпросителните изречения (един от видовете на този парадигматичен ред) да се пристъпва към предикативната им структура и да се твърди, че те „по строеж ... биват глаголни и безглаголни“ (Gramatika... 1983, p. 50).

Лицето, времето и модалността всъщност са характеристиките на аз-а и затова те нямат самостоятелност. Това е и философията на аз-а и неговата граматическа генеалогия. Местоименната му природа се дължи точно на акта на предикацията, на употребата на езика.

Предикацията, като езикова функционалност, обяснява местоименната форма 'аз' въпреки автоекспликацията от субекта на езика. Тук е налице парадоксалност в категоризирането на 'аз' като местоимение точно заради тази автоекспликация като езикова форма от самия говорещ, субект на езика в процеса на неговата функционалност като рефлексивно съзнание. Затова е първото лице – във и за комуникативната перспектива на изречението. Употребата на езика в действие, като акт, е основанието субектът му да се брои като първи. Лицето затова е първо измежду всички възможни субекти, лица в реалността. Освен това трябва да се отбележи, че името на лицето не е негов езиков акт.

Лицето се автономизира в езика с 'аз'. Това е единият аргумент да приемем под условие местоименността на 'аз' и да приемем като компромис паралелна номинация, но не и вторична, каквато е философията на категорията 'местоимение'.

Другият аргумент за това е въпросът

'Как се казваш?',

на който отговорът е името на съответното лице, по принцип носител на езика и негов субект. 'Се' формата на 'казвам' във второ лице, а и в първо ('казвам се') също препраща към екстраекспликацията 'име' в езика спрямо 'аз'. 'Аз' -ът е в обектна позиция ('се' – 'себе') по отношение на името, защото то не е негова собствена езикова експликация. Езиковата експликация 'име' е с друга субектност на езика в действие.

'Как се казваш?'

и

'Казвам се' ...

са метафора на езика в неговата комуникативна миниатюра.

Например:

‘Аз съм, Страхиле.’ (Ел. Алексиева);

‘И да не ми е името Богиня’ (Ел. Алексиева).

В тези две предикации и в тяхната логическа подредба, както и в илюстративните експликации, освен структура се синтезира прототипът на комуникативния акт, на езика в действие, като функционалност. Граматиката на тези две предикации е метаезикът на комуникативния акт, но и метафора на корелацията език – реч. Синтезът между лексикалната семантика на *‘казвам’* и граматиката на предикациите

Как се казваш?

и

Казвам се ...

извеждат параметрите на комуникацията като феномен:

първо, говоренето, акт на артикулиране, на материализиране в език (*‘казвам’*)

и

второ, въпрос като технология на познаването, на търсене на информация, но и като подтик към говорене (семантиката на *‘казвам’*). Казването е концептът на комуникацията, на предикацията като неин логически прототип. Казването е говоренето, затова е и метафората на език – реч, както вече казахме по-горе.

Това първо като генеалогия въпросно-отговорно единство или, преди това, въпросът, който хем въвежда второто лице в комуникативния обмен (акт), хем през отговора презентира аз-а като първия субект на езика и *‘казвам’* като метаезик (чрез името като номина персонала в обектна на предиката за езикова дейност позиция) само по себе си също е синкретизъм на изреченската парадигма като експликация на когнитивната ни перспектива в комуникацията. Името е в обектна на *‘аз’*-а като експликат на субекта на езика позиция, и то в автопредикацията, в първенстващата за него предикация, тъй като името е в позицията на първа предикация, предикатно име. Паралелизмът между *‘аз’*-а и името като автономинация и номинация, но все през предикацията и обектната позиция в тази предикация на името именно като предикатно име са прототипът на комуникативния акт, на комуникацията като феномен, както е феномен и езикът преди това.

Прототипната предикация на аз-а и името в позицията на предикатно име, при това във въпросно-отговорно единство, са представителен анализ в илюстративна форма на граматиката на предикацията като миниатюра. Тук се дефинира първото лице като философия, но и генеалогията на изреченската дефиниция, разбира се, която поставя синкретизма като основополагащ принцип, така да се каже, на функциониращия в комуникативната перспектива език.

Лицето на протопредикацията като субект с две паралелни номинации (авто- и име в позиция на предикатно име обаче или име в обектна позиция)

е аналог на синкретизма, защото в него или през него се кумулира синкретизъм – на категории, на номинации, на предикации, на изреченската парадигма. Метафората на корелацията език – реч е предикация. Метафората на комуникацията е предикация. Предикатът е *'казвам (се)'*. Това обаче е и прототипът, когнитивният концепт, така да се каже. В основата е функциониращото през езиково експлицираната рефлексия съзнание като презентирана мисъл.

Синкретизмът изразява, проявява когнитивната креативност, езиково експлицирана с *'аз'*. *'Аз'* сам по себе си е синкретизъм. Първо, местоимение, което не замества никое име, а е преди името – иманентност и импликация на името на субекта на езика не по принцип, а конкретно, на практика. *'Аз'* е преди името, което е за артикулация и модулация на другото лице – второ, трето и много още. *'Аз'* като субект на езика не артикулира личното име за автономинация. *'Аз съм (лично име)'* е изречение, с което се представям на тебе, на него, на вас, на тях. Запознаваме се – налице е комуникативен обмен. Т.е. *'аз'* не е същинско местоимение, а е езикова метафора на моята същност като субект, като лице. *'Аз'* е експлицирана дълбинност, иманентност, субектност – във времето и комуникативно модулотивна. Заради тази предхождаща името метаноминация, която по-често не се експлицира, защото е имплантирана в модулацията на една или друга дейност, е спецификата на синкретизма като синтактичен коефициент. Философията на *'аз'* е синкретизъм в абсолютен вид. *'Аз'* е „зад кадър“, но в действие винаги когато езикът функционира.

Средоточието на технологията на изречението като продукт на нашето съзнание е синкретизъм. Този синкретизъм задължава всички компоненти, всички признаци да се възприемат и отчитат в тяхната комплексна взаимовръзка, а не в линеарност. Граматическите маркери на тази ключова позиция *'първо'* и *'лице'*, от една страна, и забележете, аксиоматичната езикова експликация *'аз'* – лично местоимение за първо лице, от друга страна, са метамаркерите на когнитивното съответствие. Фактът, че (авто)номинирането на говорещия с езикова единица *'местоимение'*, е първо доказателство за метаетика. Поточно тук не е налице същинско номиниране, или автономиниране. Тук има кумулативно (авто)номиниране, което само по себе си е и резултат, и пример за синкретизъм.

'Аз'-ът представя комуникативната перспектива на когнитивната ни креативност. Особеното е, че това е по-скоро иманентно представяне и затова се генерира в една или друга степен синкретизъм. Деликатното присъствие на *'аз'*-а в изречението не улеснява, а задълбочава изреченската специфика въобще. Деликатността по-скоро ни подвежда да пренебрегнем част от компонентите на изречението като диалектика и така губим способността да постигнем задълбочен и правдоподобен анализ.

Затова когнитивният подход е правомерното изследване на изречението като основна синтактична единица с комуникативна себестойност и стойност.

Двете употреби самостоятелност и стойност също не са случайни – те затварят кръга на езиковата феноменология и философия – първото и второто лице

Тезата за равнопоставеността и съвместността на дефинитивните признаци като комплекс, от друга страна, налага да се направи анализът на изреченски инварианти с единична експликация съществително име или глагол, чиято интонация е въпросителна. Например:

‘Заглавие?’ (Ел. Алексиева);

‘Автор?’ (Ел. Алексиева);

‘Бдин?’ (Вл. Зарев);

‘Ами книгите?’ (Ел. Алексиева);

‘Е?’ (Ел. Алексиева);

‘Ами аз?’ (Вл. Зарев);

‘А тя?’ (Вл. Зарев);

‘Искаш да кажеш?’ (Вл. Зарев).

Преди да пристъпим към анализа, следва да посочим като илюстративен контрапункт изречения, които не са нито подложни, нито сказуемни:

‘Със страха му?’ (Вл. Зарев),

нито въпросителни:

‘Какво правиш!’ (Ел. Алексиева);

‘Луд ли си!’ (Ел. Алексиева),

но са с единична езиково експлицирана синтактична позиция (‘Със страха му?’), да кажем, и въпреки въпросителните думи пък не са с въпросителна интонация (‘Какво правиш!’; ‘Луд ли си!’).

Тези контрапунктно представени изреченски варианти – аналогови както по граматическа оформеност, така и по интонационна завършеност, но различни по предикативност, и обратно – аналогови по граматическа оформеност и с въпросителни думи при това, но различни, въпреки тях, по интонационна оформеност, още един път категорично доказват истинността на тезата ни за равностепенната структуроопределяща изречението функция на всеки един от дефинитивните признаци – и поотделно, и като непреодолима съвместност, като дефинитивен комплекс.

Изреченията от този вид не се вменят в класическата квалификационна парадигма по един или друг признак, защото отстъпват като инвариантност по някой от тях. Този отстъп е особена характеристика на основната синтактична единица и така води до условно комуникативно остойностяване. Анализът на изреченски единици от този модел предстои по-нататък в изследването.

Гореприведените примери на изречения с единична езикова експликация – съществително име, лично местоимение или глагол, без въпросителна дума, но с въпросителна интонация, са синкретични изречения с въпросителна модалност. Ние определяме интонацията на въпроса като експликация на синкретична когнитивна креативност, която съдържа в себе си предикативността

имплицитно, без синтактични позиции на субектно-предикатната структура. Приемаме интонацията за експликативност, доколкото тя е вокалност, гласова характеристика на субекта на езика заради органичната му функция да артикулира, да озвучава това, на което е носител. Тази органичност на артикулационния апарат на субекта на езика и гласовата характеристика ведно са някаква експликация, на езика, разбира се, на формално, фонетично равнище, не на лексикално.

Интонацията е дефинитивен признак от фонетично естество, както например граматическата оформеност е дефинитивен признак на морфологично и синтактично равнище, както класическото разбиране за езикова експликация се отнася до лексикосемантичното равнище (дума). Предикативната структура реферира, може да се каже, когнитивнокреативната потенция на субекта на езика не само по принцип, но точно в неговата дейност с езика, която естествено и закономерно се експлицира на съответните системно-структурни негови пак (все на езика) равнища, а пък механиката на тази дейност, както и нейната експликация в това число са също привилегия на субекта. Тази диалектика на цялото, представяно от субекта на езика, е алгоритъмът на говоренето, който акумулира технологията на всеки един анализ на езика. Неслучайно подчертаваме нарочно 'също', защото така се обяснява:

ключовата функция на субекта на езика като носител на езика, веднъж, и то в говоренето, втори път, тези два компонента (фактора), взети заедно, като апликация на дейността с езика и на езика като дейност, трети път.

Този единица оборот или кръговрат в своята органична неразривност – имплицитно и експлицитно винаги, изразява аксиоматичната когнитивна природа на езика (заради субекта като *homo sapiens*), налага дефинитивността на основната синтактична единица като неразривно цяло, в нейната комплексност, и представя сечението на когнитивната характеристика на *homo sapiens* с обективизираната проекция на всичко това в реалността като комуникация и през комуникацията. Дефиницията е трансмисията. Философията на *homo sapiens*-а като част от действителността представя езика като коефициент на познанието и затова – параметър на реалността. Ключът са езикът и неговият истинен анализ.

Предвид на това всеки етап от алгоритъма на дейността на субекта на езика в дейността му с езика е неразривна част от цялото, както е неразривен езикът като система и структура, както е неразривна и дефиницията на изречението. Така изречението

'Заглавие?'

е синкретично по предикативен признак, въпросително по модалност, непълно по граматическа оформеност, но разчленимо. Налагат се две пояснения за тази изреченска характеристика. Първото е, че синкретизмът е по признака

предикативност, по дефиниция – на дълбинно равнище, където се разполага когнитивната креативност на субекта като носител на езика. Второто е, че модалността естествено, по право е отношението на този субект собствено, което по същество е неговата когнитивна потенция – интенция, ретенция, претенция, заради която и която обосновава дейността в езика и с езика. Това е важна отличителна характеристика в разбирането на модалността, която, разбира се, е философска, логическа категория. „Модалността е едно от най-широките и все още неизяснени напълно понятия в съвременното езикознание. ... Модалността е вид отношение на субекта към съдържанието на изказването, при което той съотнася значението на изказването с действителността ...“ (Nitsolova 2008, p. 317).

Когнитивната потенция на субекта на езика в дейността му с езика маркира изречението като основна синтактична единица като съобщително, въпросително, побудително, желателно, възклицателно. Отношението на изречението като основна синтактична единица, в което вече е имплантирана собствено субектната, в строгия смисъл на субектността като носител на езика собствено в дейността му в езика и с езика, модалност (потенция) като интериор, към действителността като екстериор на субекта на езика, е утвърдително или отрицателно. Двете равнища, степени на модалността като дефинитивен признак, трябва да се разграничават и да не се припокриват. Препокрива се терминът. Т.е. **модалността** има две степени –

интенционална

и

екстенционална. Затова едно и също езиково експлициране, една и съща граматическа оформеност може да е съобщителна, въпросителна, възклицателна, побудителна, желателна като интенционална модалност, като когнитивната потенция на субекта на езика в аналоговата му дейност. Затова – и това според нас е много важно доказателство за тезата ни за двете степени на модалност – дори

‘Да.’ (уж утвърдително априори)

може да е

въпросително изречение – ‘Да?’,

може да е

възклицателно изречение – ‘Да!’,

освен че, разбира се, е съобщително преди всичко и най-вече. И когато утвърждава, експлицира утвърдителната модалност, екстенционалната, изречението е езикова експликация на единица когнитивна потенция на субекта, интенционалната. Именно последната – интенционалната, е преди всичко останало, което езикът извежда през отделните равнища на системата и структурата си и през предицирането в изречението като основна синтактична единица – края на системно-структурното филтриране на езиковата дейност на субекта на съзна-

нието, на комуникативно равнище, където е действителността.

Тази специфика на езиковата дейност като единица действителност (микросубектна проектирана активност) представя посвоему и обяснява извеждането на интенционалната субектност на езика в дейността му с езика и в езика и в нейния комуникативен финал в граматическата оформеност, където комуникативната облигация подрежда трите лица – първо лице и второ лице са субектите на езика в дейността им в езика и с езика, а третото е строго граматичното лице, което се проявява през езиковата дейност на субектите на езика в дейността им с езика като реферирано през рефлексията и рецепцията съответно. Третото лице в граматиката е лице от граматиката и на граматиката. Дали е субект на езика, или не е субект на езика, а е друг субект, т.е. дали е персона, или не е персона, това е вторична диференциация, вторична когниция и затова граматиката компенсира тази вторична когниция през родовата диференциация само в третото лице (мъжки, женски, среден род – той, тя, то), но аз и ти са без граматически маркери за род на първото и второто лице. Дейността им с езика в езика ги диференцира, а това равнище – комуникативно облигирано и езиково експлицирано в продуцирането и предицирането с граматическа оформеност на основната синтактична единица, е, първо, финално, най-високо и релевантно, и второ, актуално и активно. Актуалността е говоренето като автореференция, автономинация, автопредикация. Метаезикът на говоренето е първо лице, единствено число, сегашно време (момент на говорене) и изявително наклонение (забележете, изявата е дейността със и в езика като потенция). Граматическата оформеност на всичко това, освен че е вариативна, но е и синкретична едновременно и задължително:

‘Аз’ – местоимение за първо лице, единствено число, автономинация, паралелна номинация;

‘пиша’ – глагол в първо лице, единствено число, сегашно време (*-а*) (използвам езика в писмена форма, изобразявам букви на повърхнината);

‘вървят’ (виждам/зная това и го казвам сега) – глагол в трето лице (за което се говори), множествено число (поне две/двама са субектите на движението като преместване от едно на друго място), сегашно време (в този момент, когато артикулирам) (*-ят*).

Субектът на езика в дейността си с езика и в езика се експлицира в първия пример с дума, във втория – с морфема (глаголна флексия), а в третия – семантично, опосредствано чрез граматиката на третото лице в глаголната форма.

Вариативната строго субектна интенционална модалност структурира изречението не само през граматическата оформеност естествено, но и през интонацията, която е органическата финалност на тази интенционалност на субекта на езика, каквато е когнитивната потенция. Т.е. когнитивната потенция се материализира интонационно, функционалността на съзнанието се експли-

цира във фоничността на артикулацията. Така например

Кой знае?
може и да е
Кой знае!,
а и
Кой знае...

Първото е дефицитна когнитивна потенция – не зная субекта на знаенето, искам да разбера кой е той, третото лице.

Второто изречение с възклицателна интонация експлицира вариращата дефицитност на когницията, или продължителна дефицитност, при която когницията граничи с неверие, ако не и отчаяние за корекция, и преминава в емоционалността, експресията на възклицанието. Едва ли, не вярвам е смисловият еквивалент на

Кой знае!.
Третото –
Кой знае ...

е продължителна до безкрайност дефицитност на когницията, която е отнела семантиката на въпросителната дума и я е свела само до прономиналността в тесен смисъл, почти субектност.

В още по-голяма степен това се отнася до изречения, които не са експлицирани с дума с въпросителна семантика – самостоятелна или несамостоятелна.

Експликативната форма със съществително име (както нарицателно, така е възможно и собствено) редуцира представителността си за двусъставно подложно изречение, ако не презентира когнитивнокреативната потенция на субекта на езика в дейността му с езика като рефлексия, т.е. няма безспорна референтност. Рефлексията осигурява технологично както кумулираната автопредикация или екзистенциална предикация, така и детерминацията. Случаите обаче, когато всичко това не е рефлексия, а е потенциална рецепция, т.е. на тази експликация не само не достига детерминацията, но не е възможна и екзистенциалната предикация, са със структурираща въпроса интонация:

‘Заглавие?’ (Ел. Алексиева);
‘Автор?’ (Ел. Алексиева);
‘Бдин?’ (Вл. Зарев);
‘Ами книгите?’ (Ел. Алексиева);
‘Е?’ (Ел. Алексиева);
‘Ами аз?’ (Вл. Зарев);
‘А тя?’ (Вл. Зарев);
‘Искаш да кажеш?’ (Вл. Зарев).
‘Защото?’ (Вл. Зарев);
‘А Пепи?’ (Вл. Зарев);
‘Забавна или интересна?’ (Вл. Зарев).

‘И каква полза?’ (Ел. Алексиева);

‘И от кого?’ (Ел. Алексиева).

Високата степен на дефицитност се презентира с експликация на думи без семантика:

‘Е?’;

‘И?’

Във всички тези изречения не може да се предполага субектът от субектно-предикатната структура. Тези изречения – с една експликативна форма, презентират когнитивнокреативен дефицит, който препраща към споделено отсъствие на рефлексия и готовност за рецепция. Когнитивнокреативният дефицит на субекта на езика в дейността му с езика няма и не може да има пряка, собствена единица езикова експликация. Тази нулева когнитивна креативност просто обръща вектора на комуникативната перспектива с интонационно деноминираната единична експликация. Интонационната деноминация е структурираната като въпрос дума изречение. ‘Заглавие’ не е номинация, защото интонацията на въпроса експлицира отсъствието на референция. Думата номинира когнитивен дефицит по отношение на референтността. Интонацията на въпроса експлицира обратната комуникативна перспектива. Тя е обърната към нулевата когнитивна креативност и всъщност субектът на езика в дейността си с езика ползва езиковата експликация като метакогниция.

‘Заглавие?’

е синкретично изречение. Негов еквивалент може да е ‘има ли заглавие това’ (текст някакъв); ‘не зная това заглавие ли е’, ‘искам да науча/зная заглавието’, ‘поставихте ли заглавие’; ‘кажи едно/някое заглавие’ и пр. референции на когнитивен дефицит и когнитивна претенция съответно. От своя страна, поставената под въпрос номинация трябва да се балансира и това се постига през рецепцията. Обърнатият комуникативен вектор позиционира другия субект на езика в дейността му с езика (второто лице) в активирана от интонирания когнитивен дефицит на първото лице когнитивнокреативна претенция, чиято експликативност ще възстанови недостъпната номинация ‘заглавие’ и ще попълни нулевата когнитивна потенция на първото лице. Обърнатите в споделената дейност с езика когнитивнокреативна и комуникативна ос на двата субекта на езика имат особено синкретична езикова експликация. Синкретизмът на езиковата форма – на синтактично равнище, е в интонацията на първото лице, която транслира към второто лице недостъпната когнитивно в случая номинация на думата като единица езикова форма. Интонацията структурира изречение от тази единична деноминирана езикова форма. Това, от друга страна, показва равнопоставеността на дефинитивните признаци. Интонацията като относителна езикова органичност хем отнема от субекта на езика в тази предикация номинативната функция на езиковата единица, хем компенсира този дефицит в синкретично изречение с помощта на субектната

гласова органичност на езиковата материализация заради дефинитивно разписаната структуроопределяща функция, съположена във функционалността на съзнанието по оста субект – предикат. Субектът на езика в своята дейност с езика презентира на езиково равнище диалектически разположената като утвърждаване и отрицание логическа модалност, т.е. в синтаксиса като своя потенция (отношение), в един от следните варианти:

- съобщение – съобщително изречение;
- въпрос – въпросително изречение;
- възклицание – възклицателно изречение;
- подбуда – подбудително изречение;
- желание – желателно изречение.

Доколкото въпросът е дефицит на когнитивна креативност в някаква степен, споделен с другия субект на езика в неговата дейност в същия момент – на комуникативния обмен, на езиковоекспликативно равнище дефицитът е синкретизъм. Заради този синкретизъм (или дисбаланс) формално-функционалният подход допуска парадокса да квалифицира подвид въпросително изречение като *‘несъщински въпрос’* или *‘риторичен въпрос’*. Парадоксалността се дължи на споделеното неналичие на знание, което естествено „руши“ изреченската конструкция в класическия субектно-предикатен модел, или не може да се разположи като съдържателно съответствие в мисленето. Изглежда, затова изреченската дефиниция като езикова конституция точно на дейността на субекта с езика балансира субектната интенционалност с органичността на езиковата материя (в това число и на гласа, но и сам по себе си). Гласът сам по себе си е феноменалната функционалност, която този път, тук – при въпроса като претенция, озвучава синтактичната единица, а не например лексикалната. В случая с въпроса синтактичната единица е с оскъдна и затова донякъде неясна конструкция, т.е. форма, но озвучаването на такава синтактична единица е специално релевантно за конституирането на тази оскъдна форма в основна синтактична единица. Така интонацията препраща дефицита по комуникативната ос като валенция за попълване в този момент в дейността с езика на другия субект на езика. Пресрещането на валенциите на когнитивните дефицити за едно или друго нещо в мига на споделена дейност в езика и с езика от субектите му по осите – когнитивнокреативна (на дълбинно равнище) и комуникативноперспективна (на повърхнинно равнище), е съграждане на знание, придобиване на информация. В останалите изреченски варианти – без въпросителните, има обмен на знание.

Предвид на принципа на когнитивното съответствие в анализа на синтактичната единица, оставането на формално равнище в характеристиката на езиковата експликативност е крайно неуместно. Езиковата експликация е не просто форма, а е функция на субекта на езика в дейността му с него и естествено и затова – със собствена органичност. Дали въпросът е интонацион-

но структуриран, или на когнитивнокреативно равнище няма дефицити и се имитира въпрос през формата или интонацията, това е синкретизъм на признаците по дефиниция или стилизиране на изречението в съдържателен план през модуса на субекта (несъщински въпрос, риторичен въпрос). Експресията на тази стилизация като игра с признаците през преднамерената доминация на модуса (интенционалната субектна модалност) е своеобразен комуникативен акцент, вариация на комуникативния вектор:

‘Да?’

‘Не?’

‘Стига?’

‘Кой кой е?’

‘Кой знае?’

Преди да стигнем до експресията на възклицателното изречение, трябва да кажем, че философията на въпроса, или по-точно въпросът като феномен на нестабилната когниция е изреченската метакомуникация – заради обърнатата посока на комуникативната ос, която съвпада с когнитивната потенция в нейната относително начална точка. Затова автовъпрос, или интониране на автомодалността (като автопотенция, ако въобще може да се степенува с обратен знак потенцията като когнитивна интериорност) е почти нулева позиция, при която когнитивната креативност се утвърждава така, че въпросът остава графика, която отправя в експресията като екстракогнитивност:

‘Знам ли?’

Т.е. не може да се допуска такава доминанта на когницията, която да отнема статута на интонацията като дефинитивен признак, който структурира изречението във въпрос, и да се приема, че въпросът е несъщински затова. По-точно, ако когницията е стабилна, интонацията варира във възклицание на интонационно равнище. Ако пък все пак граматическата оформеност е с думи с въпросителна семантика, то тогава тя се стеснява до референтността като доминантна сема, до строгата прономинация, но интонацията и тук отново няма да е въпросителна. Така е заради синкретизма на признаците на изречението като краен продукт от дейността на субекта на езика в езика и с него и заради съответствието между когнитивната потенция и фонирането като двете точки – начална и крайна, на субектността в нейната органичност. Когнитивната потенция е в някаква степен прототип на функционалността на съзнанието на *homo sapiens*, а пък фониката е материализираният органично финал на субектността на езика в дейността с езика и на езика. Балансът е естествен и органически обусловен и затова всеки отстъп от този иманентно заложен баланс – какъвто и да е дисбаланс между така представеното начало и край, препраща към вариация на едното или другото. Граничещата до емоционалността минимум когнитивна потенция естествено се експлицира с максимална

интонационност на възклицанието като материализирана по този начин експлозия на емотивността. Във всеки случай основата е интенционалната модалност в минимизираната когниция, където започва строгата имплицитност на емотивността (на границите на съзнанието с подсъзнанието и трансцендентното). Т.е. възклицанието е екстериоризация на граничността на когнитивната иманентност, която се материализира с интонационната завършеност във възходяща степен.

Възклицателните изречения и интонационно структурираните въпросителни изречения са изреченските инварианти от класификационната схема, с които се доказват структуроопределящата и единствено верифицираща изречението интонация като дефинитивен признак и синкретизмът на дефинитивните признаци. Синкретизмът собствено дава основание да определяме подобен тип изречения като непълни по състав. Тези изречения са представителната инвариантност по признак интонация. „В малко случаи с възклицателните изречения се изразява само някакво чувство, по-често с тях се и съобщава нещо, пита се, заповядва се, пожелава се нещо. ... но имат и някои специфични формални особености, на първо място сред които стои интонацията“ (Gramatika 1983, p. 74.).

Интонацията не може да е въпросителна при стабилна когнитивна потенция, може обаче да е възклицателна или съобщителна. „Възклицателните изречения за интензификация се различават интонационно, а в някои случаи и словоредно от същинските въпросителни изречения“ (Nitsolova 2008, p. 194). Въпросителните думи в граматическата оформеност при невъпросителна интонация пък стигат до референтност, до прономинация в тесен и строг смисъл, все в търсене на изначално и органически съположения баланс. Тезата ни се потвърждава от предикативно употребените форми кой, коя, кое, кои (Nitsolova 2008, p. 191). Преди това обаче Р. Ницолова смята, че „в значението на въпросителните местоимения семантичните признаци се преплитат тясно с прагматични признаци, обусловени от взаимоотношението говорещ: адресат при функциониране на синтактичното единство от въпрос и отговор“ (Nitsolova 2008, p. 190).

Тази редакция на лексикалната семантика заради интонацията и през нарушения баланс между началото и края на органическата субектност като презентирана когнитивно-комуникативна референция е, така да се каже, минимум на изреченската конструкция в класическото ѝ представителство с оглед на дефинитивното рамкиране. Както може да се предположи, има се предвид екзистенциалният минимум на неформално равнище.

ЛИТЕРАТУРА

- АЛЕКСИЕВА, Ел., 2018. *Свети Вълк*. София: Факел Експрес.
ГРАМАТИКА на съвременния български книжовен език. Том 3.
Синтаксис, 1983. София: БАН, ИБЕ, Издателство на БАН, с. 50, 74.
ЗАРЕВ, Вл., 2022. *Объркани в свободата*. София: Хермес.
КАРАБАШЛИЕВ, З., 2023. *Рана*. София: Сиела.
НИЦОЛОВА, Р., 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 190, 191, 194, 317.

REFERENCES

- ALEKSIEVA, El., 2018. *Sveti Valk*. Sofia: Fakel Ekspres.
GRAMATIKA na savremenniya balgarski knizhoven ezik, vol 3. *Sintaksis*, 1983. Sofia: BAN, IBE, Izdatelstvo na BAN, p. 50, 74.
KARABASHLIEV, Z., 2023. *Rana*. Sofia: Siela.
NITSOLOVA, R., 2008. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, p. 190, 191, 194, 317.
ZAREV, Vl., 2022. *Obarkani v svobodata*. Sofia: Hermes.

SYNCRETISM AND MODALITY

Abstract. The focus of the technology of the sentence as a product of our consciousness is syncretism. This syncretism obliges all components, all signs to be perceived and taken into account in their complex interrelation, and not in linearity. The synthesis between the lexical semantics of ‘I say’ and the grammar of the predications What is your name? and My Name Is... bring out the parameters of communication as a phenomenon: first, speaking, an act of articulation, of materialization in language (‘I say’) and, second, a question as a technology of cognition, of seeking information, but also as an incentive to speak (the semantics of ‘I say’). Saying is the concept of communication, of predication as its logical prototype. Saying is speaking. Modality has two levels – logical and linguistic-subjective, which must be distinguished and not overlap. The term overlaps. That is, modality has two degrees – intentional and extensional.

Keywords: syncretism; modality; predication; Bulgarian language; linguodidactology

✉ **Mariana Georgieva**

Institute for Bulgarian Language,
ORCID iD: 0000-0002-8683-9565
Bulgarian Academy of Sciences
Shipchenski prohod Blvd. 52,
Sofia 1113

E-mail: m.georgieva@ibl.bas.bg
E-mail: mv.georgieva7@gmail.com